

Vaitiolovelvollisuus ja salassapito

SoTe 25.08.2021 § 93
67/00.01.02/2021

Valmistelija: sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Sari Hellsten, puh. 040 1836 444.

Julkisuutta ja salassapitoa koskeva yleislaki on viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettu laki (621/1999). Julkisuuslaissa on säädetty yleisesti oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista ja asianosaisen tiedonsaantioikeudesta sekä viranomaisessa toimivan vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjan salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista välttämättömistä rajoituksista sekä salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta. Julkisuuslakia sovelletaan suhteessa asiakaslakiin täydentävänä silloin, kun kyse on viranomaisen järjestämästä sosiaalihuollosta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaita koskevista tiedoista ja niiden salassa pidosta on säädetty julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdassa. Säännöksen mukaan ne asiakirjat, jotka sisältävät tietoa sosiaalihuollon asiakkaasta ja hänen saamastaan etuudesta tai tukitoimista taikka sosiaalihuollon palvelusta, ovat aina salassa pidettäviä. Samoin em. säännöksen mukaan tiedot henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta taikka henkilön seksuaalisesta käyttäytymisestä tai suuntautumisesta ovat aina salassa pidettäviä.

Vuoden 2001 alusta tuli voimaan laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Lain 15 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon järjestäjä tai tuottaja taikka niiden palveluksessa oleva samoin kuin sosiaalihuollon luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan sosiaalihuollon tehtävissä toimiessaan tietoonsa saamaansa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta sosiaalihuollon järjestäjän tai tuottajan palveluksessa tai tehtävän hoitaminen niiden lukuun on päättynyt.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös sitä, joka harjoittelijana tai muutoin toimii sosiaalihuollon järjestäjän tai tuottajan toimeksiantosta tai sen lukuun taikka joka on saanut salassa pidettäviä tietoja lain tai lain nojalla annetun luvan nojalla, jollei laista tai sen nojalla annetusta luvasta muuta johdu. Asiakas, hänen edustajansa tai avustajansa ei saa ilmaista sivullisille asiakkuuden perusteella saatuja salassa pidettäviä tietoja, jotka koskevat muita kuin asiakasta itseään.

Edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettu henkilö ei saa käyttää salassa pidettäviä tietoja omaksi taikka toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. Asiakas, hänen edustajansa tai avustajansa saa kuitenkin käyttää muitakin kuin häntä itseään koskevia tietoja, kun kysymys on sen oi-

keuden, edun tai velvollisuuden hoitamista koskevasta asiasta, johon tiedonsaantioikeus perustuu.

Potilaan tai asiakkaan terveystietoja voidaan antaa sivullisille vain lakiin perustuen tai asianomaisen nimenomaisella suostumuksella. Salassapitovelvollisuus koskee paitsi terveydenhuollon ammattihenkilöitä myös muuta henkilöstöä sekä lisäksi opiskelijoita, tutkijoita, harjoittelijoita ja luottamushenkilöitä. Salassapitovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeenkin.

Salassapitosäännöksiä on paitsi julkisuuslaissa ja henkilötietolaissa, myös mm. potilaslaissa, erikoissairaanhoidolaissa ja laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä.

Potilaslain mukaisesti potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä (PotL 13 §). Terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Sivullisella tarkoitetaan muita kuin asianomaisessa toimintayksikössä tai sen toimeksiantosta potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä. Sivullinen on siten myös henkilö, joka työskentelee ao. toimintayksikössä, mutta ei hoida potilasta tai häneen liittyviä tehtäviä. Myös omaiset katsotaan sivullisiksi.

Potilaslaissa on erikseen määriteltävä ne tilanteet, joissa potilaan antama muukin kuin kirjallinen suostumus katsotaan riittäväksi.

Terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa ilman potilaan suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja tai luvatta ilmaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän asemansa tai tehtävänsä perusteella on saanut tiedon (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994) 17§).

Salassapitovelvollisuuden voi poistaa potilaan tai tämän laillisen edustajan antama lupa tai tietojen antamiseen oikeuttava säännös. Julkisuuslain (24 §) mukaan asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon tai kuntoutuksen palvelusta ovat salassa pidettäviä. Viranomaisen salassapidon lakkaamisesta on säädetty julkisuuslain 31 §:ssä.

Julkisuuslaissa (23 § 2 mom) määritellään vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto, joka koskee myös harjoittelijana toimivaa henkilöä hänen käsitellessään salassa pidettäviä tietoja.

Salassapitovelvollisuuden rikkominen on kyseessä, mikäli salaisuus ilmaistaan luvattomasti. Salaisuus voidaan ilman sen omistajan lupaa-kin ilmaista, jos lainsäädännössä on erikseen mainittu ilmaisovelvollisuus tai -oikeus. Rikoslaissa säädettyt hätävarjelu- ja pakkotilasäädökset toimivat vastuuvapausperusteena ja poistavat rangaistavuuden, vaikka salaisuuden ilmaiseminen tapahtuu sekä ilman suostumusta että lainvastaisesti.

Uuden asiakastietolain (159/07) 23 §:ssä määritellään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain mukaiset rangaistussäännökset, joiden perusteella tämän lain vastaisista teoista voidaan tuomita sakkoon asiakastietojen käsittelyrikkomuksesta, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkuus on myös salassapidettävä asia. Sosiaali- ja terveyslautakunta valvoo osaltaan vaitiolo ja salassapitosäädösten toteutumista kunnan alueella.

Ehdotus

Sosiaali- ja terveysjohtaja Sari Hellsten

Merkitään vaitiolovelvollisuus tiedoksi ja noudatettavaksi.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.